

Arh. Mariana Celac: „Mi-e frică de sens“...

■ Ce nuanțe are neliniștea provocată de teatru?

□ Mi se pare că teatrul joacă un rol de neliniștire cu un orizont mult mai lung decât se presupune de obicei. Și spun acest lucru gândindu-mă la o expoziție foarte specială organizată în mai despre Bucureștiul anilor '20-'30. În spațiul ei se întâlnesc teatrul, arta plastică, grafica, arhitectura, evenimentul cultural pur și simplu. Această perioadă a indus o „neliniștire” intelectuală globală. De la București spre Vestul Europei au pornit inițiatorii mișcării Dada; a fost un moment în care un grup de tineri extraordinari a propus mai mult decât un curent artistic: o stare de spirit.

Cred că - paradoxal - o formă de expresie atât de efemeră cum e teatrul a jucat un rol de neliniștire care, în cele din urmă, s-a statornicit în piatră, în edificiul arhitectural. Arhitectura nu prea are avangardă, pentru că obiectul de arhitectură costă foarte mult și trebuie să aibă un comanditar destul de lucid și de inovator ca să-l accepte. Explozia care s-a întâmplat la începutul anilor '30 în arhitectura modernistă bucureșteană împrumută reflexe ale artei scenografice. Tot ce a fost preluat mai târziu de design-ul arhitectural a fost experimentat în spațiul teatrului. Acest proces nu pare să se fi încheiat. Cred că între teatru și arhitectură există o relație foarte directă și în cele din urmă arhitectura e cea care preia experimentul teatral, pentru că el se întâmplă într-un spațiu preparat, în care design-ul intervine ca o componentă esențială, cu o prezență care intensifică percepția relațiilor scenice. Tipul meu de reacție emotivă e cel de lungă durată: încerc să captez semnalele unei viitoare permanențe mai curînd decât un răspuns imediat. Nu știu dacă teatrul - obișnuit cu ideea clipei fugare - poate fi acomodat cu ideea supraviețuirii în cu totul altă parte.

■ Teatrul poate provoca un răspuns emoțional direct la o problemă reală, extrasă din cotidian?

□ Societatea noastră îmi pare a fi o societate cifrată. Cred că sociologii sînt cei mai incomodați în situația aceasta. Avem un exercițiu foarte lung al automatismelor de opinie. Oamenii erau puși în fața unei întrebări și trebuiau să se conformeze încă o dată unei lecții învățate. Inconfortul legat de mărturisirea propriei păreri nu s-a risipit încă. Probabil, cel mai interesant cîmp al investigației sociale ar fi reacția la mesajele unei piese. Sînt cîteodată extrem de descumpănită de reacțiile sălii de teatru. Sînt mirată de momentele în care se rîde, de ușurința și voluptatea cu care actorii caută aceste împrejurări, de

lucrurile care par să capteze atenția publicului înmărmurit într-o liniște de o calitate specială, pînditoare. Văd aici un cifru, un secret care trece dincolo de imediat. Din nou mi se pare că această cifrare produce o reacție pentru a da un răspuns pe termen lung.

■ „A scrie înseamnă a prevedea”. În ce măsură a crea un spectacol înseamnă a prevedea?

□ Nu numai a scrie înseamnă a prevedea. Cred că a face un proiect de arhitectură înseamnă mai ales a prevedea. Trebuie să gîndești toate instanțele vieții care intervin în interiorul programului. Probabil un spectacol prospectiv este unul pe care nu l-aș numi nici bun, nici de succes. E o chestiune de nuanță, de comunicare aparte. Îmi aduc aminte de o frază scrisă de

G.M. Cantacuzino: „Arhitectura populară conține temele marii arhitecturi, fără să conțină și realizările acestor teme”. Teme - în sensul de potențialități. Un spectacol care prevede conține o virtualitate ce se va împlini sau se va confirma cîndva. Poate foarte repede, poate într-un punct al unei traiectorii temporale mai lungi, așa cum s-a întâmplat cu teatrul perioadei avangardiste. Din nou aș spune că un spectator de teatru foarte curios vede și spectacole bune, și spectacole proaste, și celebre, dar și marginale, iar uneori surprizele, revelațiile, șocurile echilibrează o lungă și atentă așteptare.

■ Se spune că un teatru e bun dacă are sens pentru oameni.

□ Mi-e frică de **sens**, de orice fel de prescripție. Accept **sensurile**. Mi-e tea-

mă că ar putea cineva să declare că unele lucruri au sens și că altele nu, alung etichetările rapide și sofisticăria arțagoasă care exclude întâmplările obișnuite din sfera celor cu sens. Sensurile sînt foarte greu măsurabile, atît pe scenă cît și în afara ei. Ar fi îngrozitor să înceapă cineva să facă ordine în zona iradiantă a teatrului. Tocmai pentru că teatrul experimentează realități care încă nu există și are o funcție de test, de anchetă sociologică implicită, nu i se pot impune reguli. Rigorile unei arhitecturi bine făcute - să fie comodă, omenoasă, impecabil executată - nu le mai vreau pentru teatru. Pentru că aici lucrează presimțirea unor sensuri pe care n-aș dori să le controleze cineva.

■ Ce vă atrage și de ce anume vă temeți în lumea teatrului?

□ Aș spune un lucru neașteptat: mă tulbură spectacolele reținute. Sînt circumspectă în fața „artileriei grele” - cînd text, sunete, lumini, decor, aranjamente în toaier se prăbușesc peste mine și au grijă să nu-mi lase nici un pic de libertate. E extraordinar să pot participa la o întîmplare și să-mi păstrez răceala și judecata. În sensul acesta, spectacolul total - dacă vreți - la care am luat parte a fost suita de repetiții pe care le-a făcut Celibidache la Filarmonică. Am trăit atunci o dublă experiență: una a voluptății totale prin muzică, cealaltă indusă de prezența dirijorului, care sancționa orice sunet neîndemînic. Nici o clipă prezența mea nu a fost ignorată: am fost considerată un partener capabil să capteze semnale subtile. Se uneau transa și răceala, judecata critică și spiritul autodisciplinator, regîndu-se permanent, cu finețe, distanțele public-scenă.

■ Nu ați găsit o corespondență a acestei stări în teatru?

□ Deocamdată, nu. Reiau: artileria e prea grea. Sînt în stare să răspund mai bine la stimuli discreți decât la învăluirea totală. Devin neliniștită și am sentimentul că realizatorul nu are încredere în spectatorul său.

■ Credeți că „spectacolul total” îl îndepărtează pe spectator?

□ Cred că îl lenevește. Revin la Celibidache. Îmi aduc aminte că folosește foarte rar **fortissimo**. Că valorile de intensitate muzicală sînt la el diminuate față de ce se aude de obicei în sala de concert. Dar acest lucru mă pune într-o stare de alertă, de atenție globală, care e o reală recompensă pentru mine. Cred că atunci cînd merg la teatru caut starea de alertă.

ADINA BARDAȘ